

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГОДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Ольга ДЕМЕНТЬЄВА

«26» серпня 2022 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри

 Олена МАРКОВСЬКА

Протокол засідання кафедри

ботаніки та захисту рослин ХДАЕУ

від «22» серпня 2022 року № 2

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Освітня програма – Лісове господарство

Спеціальність – 205 Лісове господарство

Галузь знань – 20 Аграрні науки та продовольство

Херсон – 2022

1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни	Фізіологія рослин
Факультет	Агрономічний
Назва кафедри	Ботаніка та захист рослин
Викладач	Марковська Олена Євгеніївна; доктор сільськогосподарських наук, професор Наукові інтереси: розробка та удосконалення елементів сучасних агротехнологій сільськогосподарських та ефіроолійних культур http://ksau.kherson.ua/agro/kafbotan.html Гречишкіна Тамара Андріївна, асистент Наукові інтереси: дослідження продуктивності сортів пшениці озимої залежно від добрив та засобів захисту рослин в умовах Півдня України http://ksau.kherson.ua/agro/kafbotan.html
Контактна інформація	8-(050)-106-73-08, mark.elena@ukr.net ; botanika@ksau.kherson.ua 8-(095)-873-22-10, grechishkina2412@meta.ua ; botanika@ksau.kherson.ua
Графік консультацій	щочетверга, з 14 до 16 години.
Програма дисципліни	Змістова частина 1. Морфологія, біохімія рослинної клітини. Водобмін. Перший етап енергетичного циклу рослин Тема 1. Морфологія рослинної клітини Тема 2. Біохімія рослинної клітини Тема 3. Водний обмін Тема 4. Фотосинтез Змістова частина 2. Другий етап енергетичного циклу в онтогенезі рослин. Живлення. Адаптація, стійкість Тема 5. Дихання Тема 6. Мінеральне живлення Тема 7. Ріст і розвиток Тема 8. Адаптація і стійкість рослин до несприятливих факторів середовища
Мова викладання	українська

2. Анотація курсу

Анотація курсу	Дисципліна «Фізіологія рослин» є обов'язковою компонентою освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 205 «Лісове господарство» на факультеті рибного господарства та природокористування, вивчення якої відбувається в третьому семестрі другого року навчання. Дисципліна знайомить здобувачів вищої освіти із закономірностями перебігу основних фізіолого-біохімічних процесів рослинного організму (водний обмін, фотосинтез, дихання, живлення, ріст і розвиток, адаптація і стійкість до несприятливих умов навколишнього середовища) та ефективного управління ними. Вивчення даної фундаментальної дисципліни є необхідною умовою для освоєння здобувачами вищої освіти
-----------------------	--

	фахових навчальних дисциплін освітньої програми.
Інформаційний пакет дисципліни	http://dspace.ksau.kherson.ua:8888/course/view.php?id=925

3. Мета та завдання курсу

Мета викладання дисципліни	формування у здобувачів вищої освіти системи професійних знань і умінь щодо структурно-функціональної організації рослинних організмів, закономірностей перебігу основних фізіолого-біохімічних процесів та ефективного управління ними
Завдання вивчення дисципліни	<ul style="list-style-type: none"> - вивчити особливості перебігу основних процесів життєдіяльності рослин (водний обмін, фотосинтез, дихання, живлення, ріст і розвиток, адаптація і стійкість до несприятливих умов навколишнього середовища); - встановити взаємозв'язок між різноманітними фізіолого-біохімічними процесами, що відбуваються в рослинах, їх зміну під впливом біотичних та абіотичних факторів, механізми їх регуляції; - отримати теоретичні знання і практичні уміння із розробки заходів, спрямованих на екологічно-безпечне й ефективне ведення виробництва у галузі лісового господарства з використанням сучасних методів впливу на рослини; - опанувати фундаментальні знання з фізіології рослин для їх подальшого використання під час вивчення фахових навчальних дисциплін та в майбутній професійній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті вивчення курсу

Загальні	<p>ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК-6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК-7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК-9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК-10. Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p> <p>ЗК-11. Навички здійснення безпечної діяльності.</p> <p>ЗК-12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p>
Спеціальні (фахові)	<p>ФК-1. Здатність застосовувати знання зі спеціалізованих підрозділів науки (екології, ботаніки, дендрології, фізіології рослин, генетики та селекції декоративних рослин, ґрунтознавства міських екосистем, агротехніки вирощування декоративних рослин, проектування, формування та експлуатації компонентів садово-паркових об'єктів, захисту декоративних рослин від шкідників та хвороб, механізації садово-паркових робіт тощо).</p> <p>ФК-3. Здатність використовувати знання й практичні навички для аналізу біологічних явищ і процесів, біометричної обробки дослідних даних та їх математичного моделювання.</p> <p>ФК-4. Здатність аналізувати стан дерев, лісостанів, особливості їх росту і розвитку на основі вивчення</p>

	<p>дослідних даних, літературних джерел та нормативно-довідкових матеріалів.</p> <p>ФК-5. Здатність вирішувати поставлені завдання зі створення насаджень, їх вирощування та формування на основі вивчення літературних та нормативних джерел передового виробничого досвіду.</p> <p>ФК-12. Екологічні мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях.</p> <p>soft skills: здатність логічно і критично мислити, брати на себе відповідальність, самостійно приймати рішення.</p>
--	---

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН	<p>ПРН-3. Проводити літературний пошук українською та іноземними мовами і аналізувати отриману інформацію.</p> <p>ПРН-4. Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства.</p> <p>ПРН-9. Застосовувати лісівничі загальновідомі методи збору дослідного матеріалу та його статистичного опрацювання.</p> <p>ПРН-10. Аналізувати результати досліджень лісівничо-таксаційних показників дерев, деревостанів, їх продуктивності, стану насаджень та довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази.</p> <p>ПРН-13. Демонструвати повагу до етичних принципів та формувати етичні засади співпраці в колективі.</p>
------------	---

5. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньої програми

Рік викладання	2022-2023
Семестр	3
Курс	Другий рік навчання
Обов'язкова компонента / Вибіркова компонента	Обов'язкова компонента ОК 16
Пререквізити	Біологія, Основи екології, Дендрологія, Комп'ютерна техніка і програмування, Ботаніка, Основи фахової підготовки, Безпека життєдіяльності (безпека життєдіяльності, основи охорони праці та цивільний захист), Хімія, Фізика
Постреквізити	Біогеохімія та гідрохімія, ґрунтознавство, лісова фітопатологія, лісова ентомологія, біометрія, декоративні рослини закритого ґрунту, лісівництво, озеленення населених місць, лісознавство, лісові культури, лісова меліорація

6. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів / годин	5 /150
Лекції	30 годин
Практичні / Семінарські	18 годин
Лабораторні	26 годин

Самостійна робота	76 годин
Форма підсумкового контролю	Залік

7. Технічне та програмне забезпечення / обладнання

Технічне та програмне забезпечення	Мультимедійний проектор, доступ до мережі Internet, конференц-платформа Zoom для проведення занять у дистанційному режимі
Обладнання	Бінокляри МБС-10, біологічні мікроскопи Micromed XC2610, відеонасадки на мікроскоп, термостат сухоповітряний ТС, сушильна шафа термо LAB, електронні ваги FN-600, ФЕК, тургомер, лабораторний посуд, штативи, реактиви.

8. Політика курсу

Загальні вимоги	<ul style="list-style-type: none"> – систематичне засвоєння навчального матеріалу здобувачами вищої освіти; – активна участь у навчальному процесі; – завчасна теоретична підготовка за відповідними темами до лабораторних занять; – участь здобувачів вищої освіти у наукових конференціях, роботі наукових гуртків, підготовці наукових тез, статей тощо для нарахування додаткових балів та підвищення рейтингу з дисципліни
Політика щодо дедлайнів і перескладання	– у разі отримання незадовільної оцінки під час поточного чи підсумкового контролю за змістовими частинами (тестування) або для покращання оцінки, здобувач вищої освіти має одну спробу перескладання.
Політика щодо відвідування	<ul style="list-style-type: none"> - не пропускати навчальні заняття, не запізнюватись; - дотримуватись правил безпечної поведінки на лабораторних заняттях під час роботи з приладами, обладнанням, реактивами; - пропущенні заняття самостійно відпрацьовувати, виконуючи індивідуальні завдання, надані викладачем; - не користуватися гаджетами під час занять і не відволікатися на сторонні справи; - відвідувати консультації у встановлений викладачем час.
Політика щодо виконання завдань	<ul style="list-style-type: none"> – відповідально ставитись до виконання завдань; – своєчасно виконувати навчальні завдання; – осмислювати, аналізувати, розуміти навчальний матеріал, не намагатись вивчити його на пам'ять; - приділяти достатню увагу самостійній роботі.
Академічна доброчесність	<ul style="list-style-type: none"> – списування під час контрольних, тестових робіт та іспиту заборонено; – роботи здобувачів є оригінальним дослідженням або міркуванням; - під час написання рефератів, тез доповідей тощо коректно посилатися на першоджерела.

9. Структура курсу

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб.	сем. / пр.	СР	
3 семестр							
Змістова частина 1. Морфологія, біохімія рослинної клітини. Водобмін. Перший етап енергетичного циклу рослин							
згідно розкладу	Лекція 1	Морфологія рослинної клітини	2				
	Лекція 2	Біохімія рослинної клітини	2				
	Самостійна робота 1	Морфологія рослинної клітини. Клітина як структурно-функціональна одиниця рослинного організму				3	4
згідно розкладу	Лабораторна робота 1	Зміна проникності клітинних мембран під дією шкідливих агентів		2			3
	Практична робота 1	Колоквіум «Морфологія рослинної клітини»			2		2
	Самостійна робота 2	Будова та функції основних органел рослинної клітини				3	
згідно розкладу	Лабораторна робота 2	Кількісне визначення аскорбінової кислоти у рослинних об'єктах		2			3
	Практична робота 2	Колоквіум «Біохімія рослинної клітини»			2		2
	Самостійна робота 3	Біохімія рослинної клітини. Будова, властивості, функції речовин первинного і вторинного обміну				10	4
згідно розкладу	Лекція 3	Водний обмін. Значення води в житті рослин. Клітина як осмотична система.	2				
	Лабораторна робота 3	Визначення осмотичного потенціалу клітинного соку методом плазмолізу		2			3
	Самостійна робота 4	Водний обмін. Будова кореня, як головного органу поглинання води				3	
згідно розкладу	Лекція 4	Механізми надходження води в рослину	2				
	Лабораторна робота 4	Визначення інтенсивності транспірації та відносної транспірації ваговим методом		4			3
	Самостійна робота 5	Водний обмін. Будова листа, як органу транспірації. Будова продохів.				3	4
згідно розкладу	Лекція 5	Водний баланс фітоценозу	2				
	Практична робота 3	Колоквіум «Водний обмін рослин»			2		2

	Самостійна робота 6	Механізми регулювання транспірації рослинами				4	
згідно розкладу	Лекція 6	Фотосинтез та його значення. Фотосинтетичні пігменти рослин	2				
	Лекція 7	Хімізм фотосинтезу	2				
	Самостійна робота 7	Фотосинтез. Основні етапи розвитку уявлень про процес фотосинтезу				3	
згідно розкладу	Лабораторна робота 5	Хімічні властивості пігментів листа		4			6
	Самостійна робота 8	Фотосинтез. Будова, властивості, функції, біосинтез хлорофілів				4	
згідно розкладу	Лекція 8	Екологія фотосинтезу.	2				
	Практична робота 4	Колоквіум «Фотосинтез»			2		2
	Самостійна робота 7	Фотосинтез. Хемосинтез та фоторедукція, їх роль в балансі органічної речовини. Світлокультура рослин				3	4
ПК ЗЧ 1		Підсумковий контроль знань зі змістової частини 1					9
		Всього за змістовою частиною 1 74 год.	16	14	8	36	51
Змістова частина 2. Другий етап енергетичного циклу в онтогенезі рослин. Живлення. Адаптація, стійкість							
згідно розкладу	Лекція 9	Дихання. Загальна характеристика, значення в житті рослин.. Хімізм дихання. Екологія дихання	2				
	Практична робота 5	Колоквіум «Дихання рослин» та рішення задач			4		2
	Самостійна робота 8	Дихання. Локалізація процесів дихання в клітині. Субстрати дихання, дихальний коефіцієнт. Зв'язок між диханням і фотосинтезом. Способи керування диханням рослин				10	4
згідно розкладу	Лекція 10	Мінеральне живлення. Значення в житті рослин. Класифікація елементів мінерального живлення. Характеристика макроелементів неметалів й макроелементів металів	2				
	Лекція 11	Характеристика мікроелементів та їх фізіологічні функції в рослинах	2				
	Самостійна робота 9	Мінеральне живлення. Мікориза та ризосфера. Кореневі виділення. Механізми поглинання та транспорту мінеральних речовин				5	4
згідно розкладу	Лабораторна робота 6	Мікроскопічний аналіз золи рослин		4			3
	Практична робота 6	Колоквіум «Мінеральне живлення»			2		2

	Самостійна робота 10	Мінеральне живлення. Екологічні основи застосування азотних добрив. Гідропоніка. Аеропоніка				5	
згідно розкладу	Лекція 12	Ріст і розвиток. Поняття про онтогенез та його складові. Типи росту, ростові рухи. Екологія росту	2				
	Лекція 13	Етапи органогенезу, фенологічні фази. Віковий, гормональний, екологічний контроль квітування	2				
	Лабораторна робота 7	Вплив світла на ріст рослин		2			3
	Самостійна робота 11	Ріст і розвиток. Ростові явища. Періодичність і ритмічність росту. Ростові кореляції і регенерація. Явище полярності				5	4
згідно розкладу	Лабораторна робота 8	Застосування регуляторів росту у садово-парковому господарстві		4			3
	Практична робота 7	Колоквіум «Ріст і розвиток рослин»			2		2
	Самостійна робота 12	Ріст і розвиток. Фізіологія формування насіння, плодів ті ін. продуктивних частин рослин. Фізіологічні основи розмноження рослин.				5	
згідно розкладу	Лекція 14	Адаптація і стійкість рослин до несприятливих факторів середовища. Жаро-, посухо-, холодостійкість рослин.	2				
	Лекція 15	Морозо-, зимо-, солестійкість рослин. Стійкість рослин до вилягання	2				
	Лабораторна робота 9	Визначення захисної дії цукрів на цитоплазму під впливом низьких температур		2			3
	Практична робота 7	Колоквіум «Адаптація і стійкість рослин до несприятливих факторів середовища»			2		2
	Самостійна робота 13	Еволюційні адаптації рослин до високих температур і посухи. Фізіологічні й молекулярні механізми адаптації до від'ємних температур.				10	4
	ПК ЗЧ 2	Підсумковий контроль знань зі змістової частини 2					13
		<i>Всього за змістовою частиною 2 – 76 год.</i>	14	12	10	40	49
		<i>Залік</i>					-
		<i>Всього з навчальної дисципліни - 150 год.</i>					100

10. Форми і методи навчання

Лекція	<ul style="list-style-type: none"> – словесні: пояснення, лекція, розповідь, навчальна дискусія; – наочні: ілюстрування з використанням мультимедійних засобів
Практичні	<ul style="list-style-type: none"> – словесні: пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія; – наочні: ілюстрування з використанням таблиць, схем, малюнків, демонстрування з використанням

	приладів та дослідів; – практичні: виконання практичних робіт здобувачами вищої освіти; – інтерактивні: ділова гра, кейс-метод; – підготовка доповідей
Лабораторні	– виконання лабораторних робіт здобувачами вищої освіти
Самостійна робота	– самостійне опрацювання конспекту лекцій, рекомендованої літератури; – написання рефератів, підготовка доповідей; – конспектування навчального матеріалу

11. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль	
систематична перевірка знань на лабораторних та практичних заняттях з використанням методів усного (опитування, доповідь), письмового (контрольна робота) контролю, презентації результатів виконання самостійної роботи, практичного контролю на занятті, тестового контролю знань. Поточний контроль під час лабораторних занять – до 30 балів, практичних занять – до 16 балів; контроль виконання самостійної роботи – до 32 балів	
Підсумковий контроль за змістовою частиною	
підсумковий контроль зі змістових частин – до 22 балів (до 9 балів з першої змістової частини, до 13 балів – з другої)	
Підсумковий контроль	
Формою підсумкового контролю є залік, що виставляється на основі результатів поточного контролю, виконання завдань самостійної роботи, підсумкового контролю зі змістових частин. Мінімальна кількість балів, за якою здобувач вищої освіти отримує залік – 60 балів	

Розподіл балів з дисципліни

Залік

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістова частина 1					Змістова частина 2					
T1	T2	T3	T4	ПК1	T5	T6	T7	T8	ПК2	
5/9	5/9	7/12	7/12	6/9	3/6	5/9	7/12	5/9	10/13	60/100

12. Шкала оцінювання

Шкала рейтингу ХДАЕУ	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	

60-63	Е		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

13. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авксентьева О.О. та ін. Фізіологія та біохімія рослин: малий практикум : навч.- метод. посіб. ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 151 с. 2. Злобін Ю.А. Курс фізіології і біохімії рослин: підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 464 с. 3. Кірпічев І.В., Чеченєва Т.М., Сігідіненко Л.І., Кірпичова І.В. Практикум з фізіології та основ біотехнології рослин: навч. посіб. для ВНЗ. Луганськ: Елтон-2, 2012. 160 с. 4. Макрушин М.М., Макрушина Є.М., Петерсон Н.В., Мельников М.М. Фізіологія сільськогосподарських рослин. Вінниця «Нова книга», 2006. 413 с. 5. Самойленко Т.Г., Самойленко М.О., Рожок О.Ф. Практикум з фізіології рослин. Миколаїв: МНАУ, 2013. 432 с. 6. Склад В. Екологічна фізіологія рослин: підручник. Суми: «Університетська книга», 2015. 271 с. 7. Danie Calderini. Crop Physiology: Applications for Genetic Improvement and Agronomy: Elsevier, 2014. 564 с. 14. Dale Walter. Physiological Responses of Plants to Attack. Wiley, 2015. 248с. 15. Peter Jeschke, Ulrich Schirmer. Modern Crop Protection Compounds. Wiley, 2019. 1784 с.
Додаткова	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кобилецька М.С., Терек О.І. Біохімія рослин: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 270 с. 2. Терек О.І., Пацула О.І. Ріст і розвиток рослин: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 328 с. 3. Фізіологія рослин: досягнення та нові напрямки розвитку / Ін-т фізіології рослин і генетики НАН України, Укр. т-во фізіологів рослин; голов. ред. акад. НАН України В. В. Моргун. Київ: Логос, 2017. 671 с. 4. Фізіологія рослин і генетика: наук. журнал. Інститут рослин і генетики НАН України, 2021. № 1-6. 5. Фізіологія рослин і генетика: наук. журнал. Інститут рослин і генетики НАН України, 2022. № 1-6.
Інформаційні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Марковська О. Є. Курс лекцій з дисципліни «Фізіологія рослин» на електронному носії, 2022 р. 2. Марковська О. Є. Мультимедійні презентації з дисципліни «Фізіологія рослин», 2022 р. 3. Інтернет-ресурси: "Фізіологія рослин і генетика". URL: https://www.frg.org.ua/uk/ Журнал "Plant physiology". URL: https://academic.oup.com/plphys Сайт інституту фізіології рослин і генетики НАН України. URL: https://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000332 4. Наукові бібліотеки: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10. URL: http://www.dnsgb.com.ua/ Наукова бібліотека Херсонського державного аграрно-економічного університету, м. Херсон, вул.

Стрітенська, 23. URL: <http://ksau.kherson.ua/nnb.html>

5. Навчально-інформаційний портал університету. URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua:8888/>

6. Сторінка кафедри ботаніки та захисту рослин на сайті університету. URL: <http://ksau.kherson.ua/agro/kafbotan.html>